

Avrupa'da Süt Fiyatları Ucuz mu?

Ülkemizde üretici süt fiyatlarının biraz kıpırdanmasında hemen her ortamda Dünya'nın en pahalı sütünü içtiğimiz gündeme gelir. Bu konuda değerli basınımız üzerine düşen görevi hiç aksatmaz. Gerek yazılı, gerekse görsel basında bu görüşler yaygın kanaat haline getirilir.

İşin en ilginç yanı ise varlıklarını süt üreticilerine borçlu olan süt sanayicilerinin bu koronun baş aktörü, hatta koro şefliğini yaptığı da sıkça rastladığımız bir görüntüdür.

Gerçekten de belki de Dünya'da süt fiyatları konusunda en fazla kazıklanan toplum özelliğini taşıyor olabiliriz. Çünkü üretici fiyatları ile tüketici fiyatları arasında 4,8 katına kadar varan bir fiyat farkı acaba hangi ülkelerde vardır. Bir taraftan üretici çökertilirken diğer taraftan tüketicinin soyulduğu böyle bir düzen kaç ülkede vardır?

Gerçek anlamda üretici fiyatları konusunda Türkiye ile Avrupa ülkelerinin karşılaştırılması ne kadar doğrudur? Bunun iyi irdelenmesi gerekmektedir.

Konuyla ilgili çok farklı sebepler ortaya konulsa da, süt üretim maliyetlerini etkileyen temel faktör iklim ve arazi şartlarından kaynaklanan kaba yem üretim miktarı ve kaba yem maliyetleridir. Ülkemizin kaliteli kaba yem yetersizliği ve buna bağlı üretim maliyeti; hayvancılığımızın gelişmesinin ve süt üretiminin en büyük çikmazıdır.

Bunun ötesinde de AB ülkeleri hayvansal üretime yıllardır çok önemli miktarlarda destek vermektedir. Bu desteklerin geldiği nokta Birliğin bütçesinin en büyük külfeti halini almasına, DTÖ müzakerelerinin önemli gündemi olmasına rağmen desteklemelere devam edilmektedir.

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları çerçevesinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve ürünlerine verilen destek ve düzenlemeler sıralanırsa;

Süt ve süt mamulleri ile ilgili:

- Temel Fiyat
- Standartlar
- Tüketimi Teşvik
- Kotalar
- Müdahale Alımları
- Depolama Primleri
- Pazarlama Yardımları
- İthalat vergi ve İhracat teşviki

Sığır Eti ile ilgili;

- Topluluk Pazar Fiyatı (Temsili Fiyat)
- Müdahale Sistemi
- Üreticiler İçin Doğrudan Ödemeler
 - 1.-Sığır Eti Özel Primi
 - 2.- Damızlık İnek Primi
 - 3.-Ekstansivasyon Primi
 - 4.- Kesim Primi
 - 5.- Sezon Dışına Özendirme Primi
 - 6.- İlave ödemeler
 - 7.- İstisnai Pazar Destek Önlemleri
 - 8.- Ani fiyat değişikliği önlemleri
 - 9.-Sığır ve dana eti ithalatı koruma
 - 10.-İhracat subvansiyonları sayılabilir.

Bu desteklerin yanı sıra yem ile ilgili destekler ve düzenlemeler de bulunmaktadır.

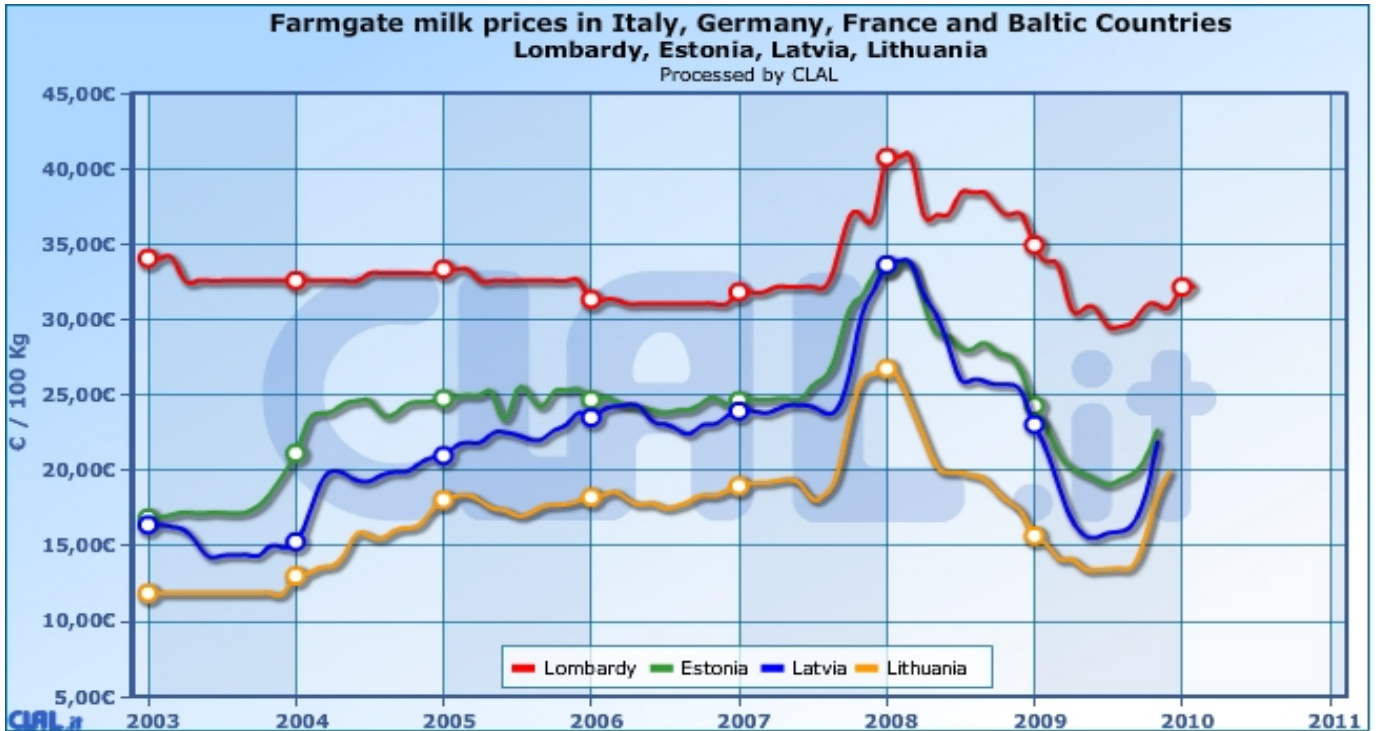
AB'deki bu destekler ile Türkiye'de yetiştiriciliğe ve hayvansal üretime sağlanan destekler kıyaslanabilir mi? Üstelik hayvancılığa destek olarak görüldüğü halde Bakanlığın asli görevleri olan hayvan kimlik ve tanımlama, aşılama, mezbaha denetimine verilen destekler ile gerçekte üreticiye değil de sanayiye ve mekanizasyona giden destekler Avrupa ile nasıl kıyaslanabilir ve hayvansal üretim desteği olarak tanımlanabilir?

Aynı terazide tartabilmek için, doğal şartlardan ve makro ekonomik politikalarından kaynaklı çok önemli farkları bulunmaktadır. Önemli farklılıklara rağmen Türkiye'deki üretici süt fiyatları ile çeşitli AB ülkelerindeki fiyatlar karşılaştırıldığında iddia edildiği gibi önemli bir fark var mıdır? Bunun detaylı incelenip değerlendirilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Avrupa ülkeleri arasında da kapı teslimi çiğ süt fiyatlarında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerinde düşük seyreden süt fiyatlarının Batı Avrupa ülkelerinde oldukça yüksek bir düzeyi takip ettiği görülmektedir.

Grafik-1, 2 ve 3 te İtalya ve diğer bazı Avrupa ülkelerinin kapı teslimi çiğ süt fiyatlarının seyri takip edilebilmektedir

Grafik-3. İtalya, Almanya, Fransa ve Baltık Ülkeleri Kapı Teslimi Çiğ Süt Fiyatları(100lt/€).

Çok daha farklı ekonomik bir yapıya sahip olan Doğu Avrupa ve Baltık Ülkelerindeki fiyatlar bir tarafa bırakıldığında İtalya, Fransa ve Almanya kapı teslimi çiğ süt fiyatlarının 2003- 2010 yılları arasında ağırlıklı olarak 0,30 € ile 0,35 € arasında değiştiği izlenmektedir. Grafiklerde dikkati çeken en önemli husus ise 2008 yılında bu ülkelerde süt fiyatları tavan yapmış ve 0,40€ düzeyini aşmıştır. Daha sonra düşüşe geçen süt fiyatları düşme eğilimine 2009 yılında da devam ederek klasik seyir aralığı olan 0,30€-0,35€ düzeyine inmiştir.(Grafik-3,4).

Doğu Avrupa Ülkelerindeki çiğ süt fiyatlarının ise ülkelere göre değişim göstermekle birlikte 0,20-0,30€ arasında seyrettiği görülmektedir. Batı Avrupa ile birlikte yükselen süt fiyatları 2008 yılı başlarında 0,35€ 'yu ancak aşabilmiş, düşme eğilimi ile 2009 yılı ortasında 0,20€ seviyesinde dip yaptıktan sonra yükseliş eğilimine girmiştir.

Batı ve Doğu Avrupa'ya göre daha da düşük seyreden Baltık Ülkelerindeki süt fiyatları, 0,15-0,25€ aralığını takip ederken pik noktada Doğu Avrupa Ülkeleri seviyesini yakalayamamış ve 0,35€ 'nun altında kalmıştır. Düşme eğilimi de aynı paralellikte olurken 0,15€ seviyesine, hatta Litvanya'da daha da aşağıya inmiştir.

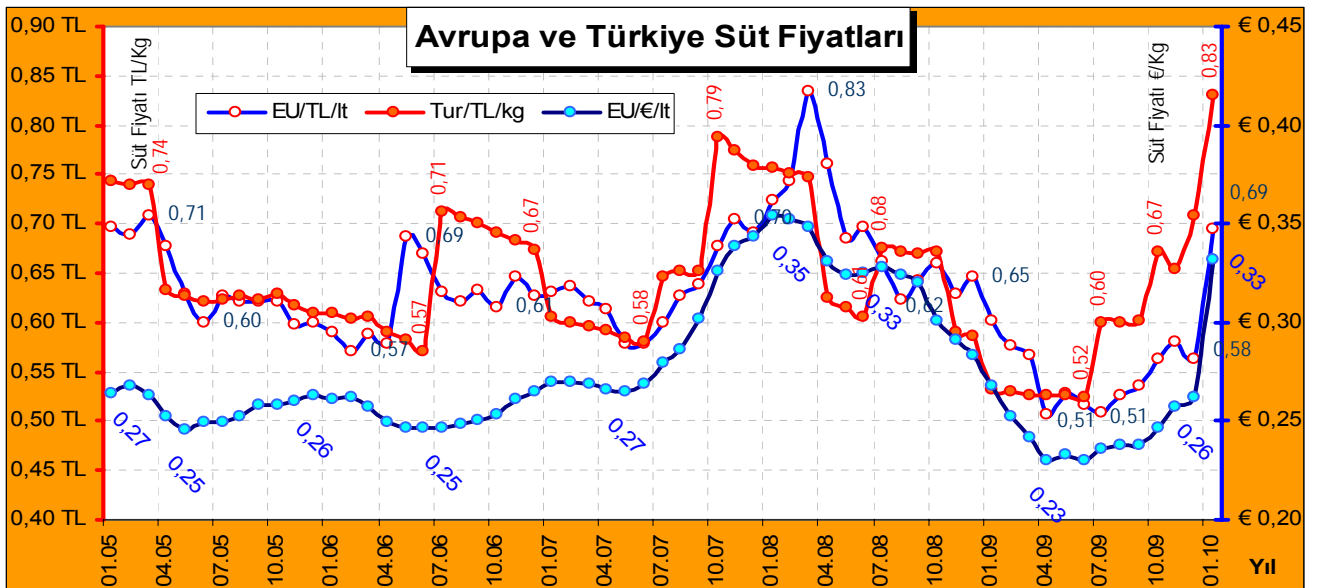
Tablo-1 ve Grafik-4 'de Bazı Avrupa ülkelerinin kapı teslimi çiğ süt fiyatları ortalamaları ile Türkiye'deki üretici fiyatları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo-1.Bazı Avrupa Ülkeleri(*) Ortalama Kapı Teslimi ve Türkiye Üretici Süt Fiyatları
(€/lt)(Aralık 2009 Değeri TL/lt) (Aralık 2009 TL/KG)

	2005			2006			2007			2008			2009			2010		
	€	TL	Tur	€	TL	Tur	€	TL	Tur	€	TL	Tur	€	TL	Tur	€	TL	Tur
Ocak	0,26	0,70	0,74	0,26	0,59	0,61	0,27	0,63	0,61	0,35	0,72	0,76	0,27	0,60	0,53	0,33	0,69	0,83
Şubat	0,27	0,69	0,74	0,26	0,57	0,60	0,27	0,64	0,60	0,35	0,74	0,75	0,25	0,58	0,53			
Mart	0,26	0,71	0,74	0,26	0,59	0,60	0,27	0,62	0,60	0,35	0,83	0,75	0,24	0,57	0,53			
Nisan	0,25	0,68	0,63	0,25	0,58	0,59	0,27	0,61	0,59	0,33	0,76	0,63	0,23	0,51	0,53			
Mayıs	0,25	0,63	0,63	0,25	0,69	0,58	0,27	0,58	0,58	0,32	0,69	0,62	0,23	0,53	0,53			
Haziran	0,25	0,60	0,62	0,25	0,67	0,57	0,27	0,58	0,58	0,33	0,70	0,61	0,23	0,52	0,52			
Temmuz	0,25	0,63	0,62	0,25	0,63	0,71	0,28	0,60	0,65	0,33	0,66	0,68	0,24	0,51	0,60			
Ağustos	0,25	0,62	0,63	0,25	0,62	0,71	0,29	0,63	0,65	0,32	0,62	0,67	0,24	0,53	0,60			
Eylül	0,26	0,62	0,62	0,25	0,63	0,70	0,30	0,64	0,65	0,32	0,64	0,67	0,24	0,54	0,60			
Ekim	0,26	0,62	0,63	0,25	0,61	0,69	0,33	0,68	0,79	0,30	0,66	0,67	0,25	0,56	0,67			
Kasım	0,26	0,60	0,62	0,26	0,65	0,68	0,34	0,70	0,77	0,29	0,63	0,59	0,26	0,58	0,65			
Aralık	0,26	0,60	0,61	0,26	0,63	0,67	0,34	0,69	0,76	0,28	0,65	0,59	0,26	0,56	0,71			
Ortalama	0,26	0,61	0,65	0,25	0,63	0,64	0,29	0,69	0,65	0,32	0,64	0,66	0,24	0,57	0,58			

(*)İtalya, Fransa, Almanya, Bulgaristan, Romanya, Çek Cum, Macaristan,Polonya,Slovak Cum.

Grafik-4. Bazı Avrupa Ülkeleri Ortalaması Kapı Teslimi ve Türkiye Üretici Çiğ Süt Fiyatları

Tablo ve grafikte Avrupa Ülkeleri Ortalama kapı teslimi süt fiyatları Euro değerleri ile verilmiş ve grafikte ikinci ekseninde, ayrıca kırılma noktalarındaki değerleri de grafikte gösterilmiştir.

Bununla birlikte aynı ülkelerdeki Euro fiyatları, ait olduğu aydaki cari kur değerleri ile TL'ye çevrilmiş daha sonra bu değerler Aralık 2009 değeri TL'ye dönüştürülerek düşük kur politikasından kaynaklanan etki giderilmeye çalışılmış, tablo ve grafikte verilmiştir. Aynı şekilde Türkiye'deki üretici süt fiyatları da Aralık 2009 değeri TL olarak belirlenerek tablo ve grafikte aynı değerler ile karşılaştırma imkanı sağlanmıştır.

Batı ve Doğu Avrupa ile Baltık ülkelerinden 9 ülkenin kapı teslimi çiğ süt fiyatları ortalaması değerlendirildiğinde ise (Tablo-1 ve Grafik-4) düzeyler farklı değerlere ulaşmaktadır. 2007 yılında yükseliş eğilimine giren çiğ süt fiyatları, yılın ikinci yarısında daha da artarak 2008 yılı başında zirveye ulaşmış ve yılın ilk çeyreğinde 0,35€ düzeyinin üzerinde seyretmiştir. İkinci çeyrekte hızlı bir düşüş eğilimi ile 2008 yılı son çeyreğinde 0,30€ seviyesinin altına inerek düşüş devam etmiştir. 2009 yılı yaz sonunda 0,23€ ile son 5 yılın en düşük düzeyini gören çiğ süt fiyatları yılın ikinci yarısında ise yükselişe geçmiştir. Yeni yıla kademeli bir artışla giren söz konusu dokuz ülkenin süt fiyatları tekrar 0,33€ seviyesini bulmuştur.

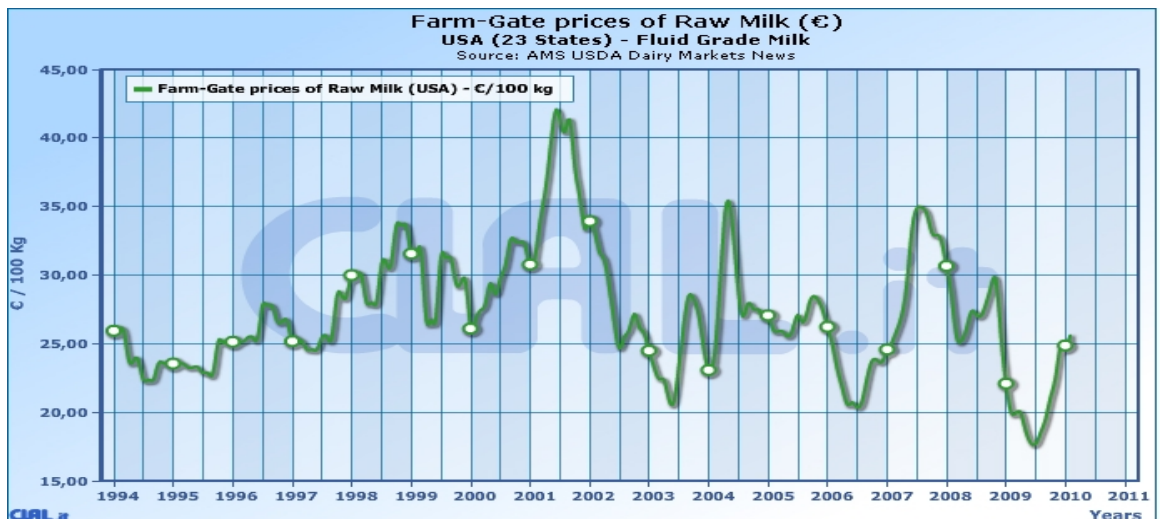
Burada Euro değerlerine bakılarak yine de Türkiye'de süt fiyatlarının yüksek olduğu tezi öne çıkartılabilir. Bu değerlendirmeyi yapmadan önce 2003 yılından bu tarafa giderek artan şekilde baskılı düşük kur politikasını göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu süreçte TL çeşitli müdahalelerle yüksek değerli kılınmış, üretim değerleri döviz olarak ifade edildiğinde oldukça yüksek görünmektedir. Bu tablo bilindiği gibi ithalatı cazip kılan ve teşvik eden, buna karşılık yerli üretimi baltalayan en önemli makro ekonomik politikadır.

Yukarıda belirtilen farklı bölgelerde, farklı fiyat oluşumları olan 9 Avrupa ülkesinin ortalaması kapı teslimi süt fiyatları ile Türkiye'deki üretici süt fiyatlarının son beş yıllık seyri karşılaştırıldığında (Tablo-1, grafik-4) çok yakın ve paralel bir seyir izlediği dikkat çekicidir. Buna karşılık yükseliş eğilimindeki önemli kırılma noktalarında 2-5 ay arasında değişen zaman farklılıkları gözlenmektedir. Örneğin 2006 yılındaki artışta önce Avrupa fiyatları yükselirken, 2007 yılından itibaren Türkiye'deki fiyatlar daha erken yükselişe geçmiştir.

Fiyatlardaki düşme eğilimlerinin de aynı paralellikte olduğu gözlenirken, yükselişten ziyade düşme eğilimlerinde Türkiye'deki fiyatların Avrupa fiyatlarına daha bağımlı ve eşzamanlı olduğu dikkat çekicidir.

Türkiye'deki fiyatlar 2007 sonbaharında kademe yaparak yükselmiş ve sonra düşüşe geçmiştir. Fiyat artışlarında bir paralellik görülse de 5 aylık bir zaman farkı yaşanmış, Avrupa'da fiyatlar yükselirken Türkiye'de düşmüştür. İlave olarak Avrupa'daki fiyat düşmesi eş zamanlı olarak Türkiye'ye de yansımış, aynı paralellikle fiyatlar tekrar aşağı inmiştir. Türkiye'de 2008 yılı ikinci yarısındaki hafif artış, fiyatları yeterli düzeyde tutamamış, çok sayıda damızlığın kesime gitmesine neden olmuştur. Düşme eğilimi 2009 yılında devam ederek Türkiye'de tarihinin en düşük düzeyine inerken bu ülkelerde gelişen fiyat düşmesi ancak Batı Avrupa'da klasik seyir aralığı olan 0,30€-0,35€ düzeyi olmuş ise de 9 ülke ortalaması fiyatlar, Türkiye'deki fiyatlara benzer düzeye kadar inmiştir(Grafik-3,4). Son beş yıllık dönemde eşzamanlı olmasa da, paralel seyirle Avrupa ortalaması kapı teslimi çiğ süt fiyatları ile Türkiye'deki çiğ süt fiyatları aynı aralık içerisinde (Avrupa 'da 0,51- 0,83TL, Türkiye'de 0,52-0,83TL) seyretmiştir.

Grafik-5 .
Amerika
Birleşik
Devletleri
(23 eyalet)
1994 -2010 süt
fiyatları.

Grafik-5.te 1994-2010 yılları incelendiğinde görüleceği gibi ABD'de çiğ süt fiyatlarının 2001 yılı ortalarında en üst seviyesine ulaşarak 0,40€ üzerine çıkmış, 2004 ve 2007 ortalarında ise 2009 ortasında da 0,35€ seviyesine çıkmıştır. 2009 yılında ise en düşük seviyesine, 0,20€ 'nun altına kadar inmiş ve tekrar yükselişe geçmiştir.

Son 5 yıllık dönem incelendiğinde ise, ABD süt fiyatları ile Avrupa süt fiyatları arasındaki paralellığe göre ABD ve Türkiye'deki fiyatlar arasında daha yakın ilişkili olduğu dikkat çekicidir. Bunun en tipik örneği 2007, 2008 ve 2009 yıllarındaki fiyat hareketlerinde, Türkiye ile Avrupa arasında zaman farkı olmasına karşılık, Türkiye ve ABD fiyat hareketlerinin eşzamanlı olduğu görülmektedir. Sadece 2006 yılındaki düşüşten sonra 2007 yılında Türkiye'de tekrar bir düşüş yaşanmasına karşılık ABD de bu düşme yaşanmamış, yükseliş eğilimi 2007 yılı ikinci yarısına kadar devam etmiştir. Ancak bu yükselişle birlikte devam eden dalgalanma eşzamanlı olmuştur.

Netice itibari ile Türkiye'deki çiğ süt fiyatlarının yurt içi arz talep dengesine göre değil, uluslararası piyasadaki gelişmelere göre değişim gösterdiğini net olarak ifade etmek mümkündür. Üretim arzının mevsime göre önemli farklılık gösterdiği Türkiye'de, son yıllarda çiğ süt fiyatlarının mevsime bağlı olmayan değişimleri, arzın en az, talebin yüksek olduğu sonbahar ve kış aylarında dahi fiyat düşüşlerinin yaşanması bu durumu destekleyen önemli bir gösterge olarak ifade edilebilir. Fiyat dalgalanmalarının diğer ülkelere paralel olması bunu ifade etmek için yeterli görünmekle birlikte, çiğ süt fiyatlarındaki dalgalanmaların Avrupa ülkelerinden ziyade ABD ile eşzamanlı seyretmesi dikkati çeken bir husustur.

Türkiye çiğ süt fiyatlarını belirleyen süttozu ithalatı ve ithal süttozu fiyatları olduğu bu tablodan ortaya çıkan en önemli sonuç olarak değerlendirilebilir.

Batı Avrupa ve ABD çiğ süt fiyatlarının, genel kanaatin aksine çok düşük olmadığı, ekolojik şartlara bağlı olarak fiyatların değişim gösterdiği, Doğu Avrupa ve Baltık ülkelerinde ise fiyatların daha düşük seyrettiği anlaşılmaktadır. AB ülkelerindeki uzun yıllardan bu yana devam eden destekler ve çeşitli ülkelerdeki ekolojik şartlar ve düşük maliyetli kaba yem kaynakları dikkate alındığında Türkiye'de son zamanlardaki artışlar ile oluşan çiğ süt fiyatlarını yüksek olarak tanımlama imkanı bulunmamaktadır.22.03.2010

Dr. Mustafa ALTUNTAŞ

Uzman Veteriner Hekim

www.turkvet.biz

KAYNAKLAR

1. Anonim.; Döviz kurları ve Bugün ki değer tablosu, Capital İnfocard, Capital Dergisi, Ocak 2010 Sayısı Eki.
2. Anonim.; Burdur Köy.Koop., Balıkesir Süt Ürt. Bir. ve Çanakkale Kalk. Koop 2001-2010 Süt ihale Fiyatları. TİGEM Kayıtları, 2010.
3. Anonim.; Merkez Bankası Döviz kurları, Capital İnfocard, Capital Dergisi, Ocak 2009 Sayısı Eki.
4. Anonim.; Avrupa Ülkeleri ve ABD çiğ süt fiyatları. www.clal.it